

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
SOCIALNA PEDAGOGIKA

LUCIJA MIKELJ

Mentorica: dr. ALENKA KOBOLT, izr. prof.

VRSTNIŠKI ODNOSI MLADOSTNIKOV V
STANOVANJSKIH SKUPINAH
DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2013

Povzetek

V diplomskem delu prikažem vrstniške odnose mladostnikov, ki živijo v dveh različnih stanovanjskih skupinah, in se osredotočim na njihovo doživljanje prijateljstva znotraj in zunaj skupine.

V teoretičnem delu opišem obdobje mladostništva, njegove značilnosti, stopnje razvoja in razvojne naloge, s katerimi se mladostnik srečuje med odraščanja. Pomemben element v tej razvojni fazi je oblikovanje vrstniških vezi, saj imajo vrstniki velik pomen pri pridobivanju različnih spretnosti in veščin, ki jih odrasla oseba potrebuje pri premagovanju življenjskih težav. Učijo se sodelovanja, izražanja čustev, reševanja konfliktov in obenem prek druženja vzpostavljajo odnos z nasprotnim spolom. Največja kakovost vrstniških odnosov je prijateljstvo – poligon oblikovanja odnosov. Osredotočim se tudi na stanovanjsko skupino, kjer opisujem življenje mladih v njej in vlogo vzgojiteljev.

V empiričnem delu sem prek dveh fokusnih skupin raziskovala mnjenja, doživljanja in ocene odnosov mladih z vrstniki in vpliv bivanja stanovanjske skupine na njihova prijateljstva. Ugotovila sem, da se vrstniški odnosi mladih v stanovanjski skupini razlikujejo od preostalih vrstnikov. Na to vplivajo bivanje v stanovanjski skupini, pravila in učne ure. Kljub temu so si našli prijatelje – tako v skupini kot zunaj nje. Vzdrževanje stikov z vrstniki in prijatelji iz domačega kraja pa je zaradi bivanja v skupini oteženo.

Ključne besede: mladostništvo, vrstniški odnosi, stanovanjske skupine, prijateljstvo, vloga vzgojitelja

Summary

The thesis displays and analyzes peer relationships of adolescents living in two different housing groups and focuses on how they experience friendship within and outside of the group.

The theoretical part describes the period of adolescence, its characteristics, developmental stages and developmental tasks that young people face while growing up. In this development phase, an important element is to create a peer link since peers play an important role in the acquisition of various skills and abilities that an adult needs later on to overcome the difficulties of life. They learn how to cooperate, express their emotions, resolve conflicts and at the same time, establish a relationship with the opposite sex. The best outcome of peer relationships is friendship – a roller coaster for building relationships. In addition, the thesis focuses on a housing group to describe the life of young people living in it and present the role of educators.

The empirical part examines the opinion of the members of two groups, their experiences and assessment of relationships among peers and the impact of living in a housing group on their friendships. We established that peer relationships among young people in housing groups are different from those of the rest of their peers which is a result of living in a housing group, certain rules and teaching lessons. Nevertheless, they have found friends both within and outside of the group. However, staying in touch with their peers and friends from home is difficult because they are living in a housing group.

Keywords: adolescence, peer relationships, housing groups, friendship, the role of the educator

Kazalo

I.	UVOD	1
II.	TEORETIČNI DEL	2
1.	MLADOSTNIŠTVO	2
1.1	Kaj pomeni mladostništvo	2
1.2	Značilnosti adolescence	3
1.3	Stopnje razvoja v mladostništvu	3
1.4	Razvojne naloge v mladostništvu	4
2.	VRSTNIŠKI ODNOSI – POMEMBEN ELEMENT MLADOSTNIŠTVA	6
2.1	Vloga vrstnikov	6
2.2	Značilnosti vrstniških skupin	7
2.3	Kakovost vrstniških odnosov	8
2.4	Prijateljstvo – poligon oblikovanja odnosov	8
3.	MLADI V STANOVANJSKI SKUPINI IN NJIHOVI ODNOSI	10
3.1	Kaj je stanovanjska skupina?	10
3.2	Življenje v stanovanjski skupini	11
3.3	Odnosi mladih v stanovanjski skupini	13
3.4	Vloga vzgojiteljev	13
III.	EMPIRIČNI DEL	15
4.	OPREDELITEV PROBLEMA IN CILJI	15
5.	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	15
6.	RAZISKOVALNA METODOLOGIJA	15
7.	VZOREC IN POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV	16
8.	ORIS KONTEKSTA	16
9.	ANALIZA IN INTERPRETACIJA	17
	RV 1: Kako mladi v stanovanjskih skupinah doživljajo pojem prijateljstvo?	18
	RV 2: Kakšni so odnosi med mladimi znotraj stanovanjske skupine?	19
	RV3: Kako se spopadajo s konfliktnimi situacijami in vloga vzgojiteljev pri tem?	21
	RV 4: Kako stanovanjska skupina vpliva na prijateljstva mladostnikov?	22
IV.	Sklep	25
V.	VIRI IN LITERATURA	26

I. UVOD

Vrstniški odnosi so zelo pomemben dejavnik v razvoju mladostnika. Prek njih se mladostnik uči socialnega učenja, pridobiva nove veščine, odkriva interese ter spoznava družbo nasprotnega spola. Čeprav naj bi bili vrstniki najbolj pomemben člen v mladostništvu, pa to ne drži popolnoma, saj je družba vrstnikov pomembna tudi v otroštvu in pozneje v odraslosti. Lahko rečem, da na nas vplivajo v vseh fazah odraščanja. Največja kvaliteta vrstniškega odnosa je prijateljstvo, ki pomeni tudi poligon učenja, odgovornosti in zaupanja. Gre za vez med dvema posameznikoma, ki vstopata v socialno interakcijo z različnimi izkušnjami in doživetji, a skrbita za skupno rast drug drugega preko različnih pogledov. Prijatelji so nam velika opora pri samem odraščanju, še posebej, ko naletimo na težave za katere mislimo, da se z njimi spopadamo sami. Kmalu nam je jasno, da imajo tudi drugi »težave« z odraščanjem.

Za druženje z vrstniki si moramo vzeti čas. O tem govori tudi pesem Andreja Šifererja, ki pravi: *»Za prijatelje si je treba čas uzet!«*. Včasih nam časa primanjkuje, včasih pa preprosto nimamo možnosti za druženje zaradi razmer, v katerih smo se znašli.

V diplomskem delu raziskujem vrstniške odnose mladostnikov, ki živijo v stanovanjski skupini. V njej najdejo nove vrstnike, ki pa jih ne izberejo sami. Pri tem zapustijo matično družino, kar je nedvomno močan rez. Bivanje v stanovanjski skupini je lahko burno in dinamično zaradi interakcij med stanujočimi, ki so različno stari. To tudi vpliva na to, s kom se bodo povezovali in s kom ne. V skupino so prišli zaradi različnih dejavnikov, izvirajočih iz domačih razmer ali problemov v šoli. Na to, s kom bodo živeli, ne morejo vplivati, kljub vsemu pa morajo vzpostaviti nek odnos, če želijo mirno živeti drug z drugim. Stanovanjska skupina ima tudi pravila, ki določajo red, kar je še eden od dejavnikov, ki mladim ne daje možnosti izbire za prosti čas in druženje.

Tako se mi porajajo vprašanja: Kako mladi v stanovanjski skupini vzdržujejo odnose z vrstniki, tako v skupini kot zunaj nje? Kako doživljajo prijateljstvo in koliko pravih prijateljev imajo? Kakšen je vpliv stanovanjske skupine na njihove vrstniške odnose in prijateljstva?

Na vse to s pomočjo kvalitativnega pristopa odgovarjam v empiričnem delu, kjer sem opravila dva skupinska pogovora z mladimi iz dveh različnih stanovanjskih skupin.

II. TEORETIČNI DEL

1. MLADOSTNIŠTVO

1.1 Kaj pomeni mladostništvo

Mladostništvo ali adolescenca¹ je razvojno obdobje med koncem otroštva in začetkom zgodnje odraslosti, torej med približno 12. in 24. letom starosti. To obdobje se začne s pred puberteto in puberteto. V času adolescence se tako mladostnik srečuje z mnogimi spremembami, tako telesnimi kot čustvenimi in socialnimi. Mladostništvo je tudi čas razvojnih nalog, ki jih mora mladostnik prebroditi, da se njegov razvoj v tem obdobju uspešno zaključi (Zupančič, 2004).

Pojmovanje adolescence se je sčasoma spreminjalo. Hall je bil prvi, ki je v svoji študiji leta 1904 raziskoval to obdobje in ga poimenoval z izrazom adolescenca. Menil je, da je to čas stresov in upora mladih proti avtoritetam. Kritičnost so večinoma povezovali z biološkimi dejavniki, saj se v tej dobi pojavljajo pomembne spremembe, ki lahko povzročijo stres in napetosti, ki kasneje vodijo v konflikte z avtoriteto (Poljšak Škraban, 2004).

Anatrella (1993, v Kopal, 2000) jo opredeli kot obdobje, ko mladostnik prevzema spolne vloge in išče lasno identiteto ter jo ponotranji. Posameznik se začne dojemati kot individuum, kot avtonomna in samostojna oseba, kljub temu pa se zaveda vpetosti v okolje.

Montemayor idr. (1990, v Kopal, 2000) menijo, da je za to obdobje značilen tudi napredek v razvoju kognitivnih sposobnosti in psiholoških značilnosti, kot so formalno-logično mišljenje, moralno presojanje in integrirana samopodoba. Kompan Erzar (2003) ravno tako poudari, da je sposobnost razmišljanja o čustvih ključno dejstvo, ki ga mora mladostnik osvojiti do konca adolescence. Ena od glavnih stvari v tem obdobju je odločanje, kar vključuje lastno mnenje, sposobnost abstrakcije, integracije misli in čutenja na višji ravni.

Horvat in Magajna (1987) menita, da je to obdobje sprememb, kjer se od posameznika pričakuje, da preide iz obdobja otroštva v odraslo obdobje. Proces dozorevanja poteka prek medsebojnega delovanja med otrokom in njegovim okoljem, saj ima v družini zaščito od katere mora preiti na samostojno odločanje in delovanje ter skrb za druge. To prinese za seboj reorganizacijo odnosa do sveta in sebe, pridobitev novih stališč in zmožnosti.

Adolescenca se tako nanaša na duševno in socialno dozorevanje, na spremembe na področju duševnosti, ki se pojavljajo pri prehodu v zrelejšo organizacijo psihe odraslega človeka (Horvat in Magajna, 1987; Vičič, 2002).

¹ V diplomskem delu uporabljam oba izraza, mladostništvo in adolescenca, ki sta sopomenki za isto obdobje

Iz zgoraj zapisanega bi lahko rekli, da je mladostništvo psihološki pojav. Nekateri avtorji pa poudarjajo bolj socialno psihološki in sociološki vidik, s poudarkom na tem, kako se posameznik vključuje v družbo (Ule in Miheljak, 1995, v Kobal, 2000). Kobal (prav tam) tako navaja še nekatere fiziološke, kognitivne in sociološke opredelitve mladostništva z vidika povečane odgovornosti, kjer razpravlja o telesnih spremembah, formalno-logičnem mišljenju in različnih socioloških merilih pri opredeljevanju mladostništva.

Sama se osredotočim na sociološki vidik, na značilnosti adolescence in na vse, kar obdobje doprinese mladostniku prek združevanj v vrstniške skupine.

1.2 Značilnosti adolescence

Značilnosti adolescence lahko strnemo z opisom Colemana in Hendrya (1990, v Poljšak Škraban, 2004), ki pravita naslednje:

- adolescenca je posebej občutljivo obdobje razvoja osebnosti;
- neprilagojeno vedenje se pojavi v primeru, ko obrambni mehanizmi mladostnika ne zmorejo razreševati notranjih konfliktov in napetosti;
- ko mladostnik uspe razviti zrele emocionalne in spolne stike zunaj družine, se tudi osvobodi napetosti.

Za to obdobje je značilen socialni razvoj, ki pomeni pot k večji samostojnosti in večji odmik od staršev in družine. Mladostnik se vse bolj odpira v skupinsko življenje, skrbi sam zase in se vse bolj orientira k raznim združbam vrstnikov, saj potrebuje nekoga s katerim bo lahko delil svoje interese (Vičič, 2002; Žlebnik, 1975). Preko družbe vrstnikov išče nekaj, da ga navduši in se tako preizkuša skozi različne odnose. Preizkuša tako spolne kot seksualne izkušnje skozi katere se uči iskrenosti in intimnosti, obenem pa razume lastne potrebe in vlogo v odnosu (Poljšak Škraban, 2002).

Proti koncu mladostništva se pojavi ločevanje od vrstnikov, kar pozneje vodi k približevanju in navezovanju na svojega partnerja in družino. To je način, kako bo mladostnik dosegel samostojnost in odgovornost tako do sebe kot do drugih. Obenem bo pridobival nova spoznanja, in oblikoval svojo identiteto (Vičič, 2002; Zupančič in Svetina, 2004).

Rezultat prej navedenega je postopno pridobivanje svobode, do katere prihaja mladostnik po razvojnih stopnjah, prek katerih spoznava samega sebe in svojo vpetost v okolje.

1.3 Stopnje razvoja v mladostništvu

Avtorji so različnega mnenja glede opredelitve kronološkega mladostništva, saj menijo, da je kronološka opredelitev kot drugega življenjskega obdobja preveč poenostavljena. Nekateri ga opredeljujejo kot prehodno obdobje, drugi kot obdobje povečane odgovornosti, nekateri pa

kot obdobje odraščanja, v katerem se posameznik odloča, preskuša, ustvarja, dela napake, odkriva sebe in druge (Kobal, 2000).

Lerner (1992, v Zupančič, 2004) ter Horvat in Magajna (1987) menijo, da je to razvojno obdobje, ki se začne s predpuberteto in puberteto. Puberteto opredeljujejo kot obdobje pospešenega telesnega dozorevanja, ki se konča z biološko zrelostjo in se nadaljuje v zgodnja dvajseta leta. Obdobje pubertete se torej nanaša na biološko zrelost, adolescenca pa na duševno dozorevanje in spremembe na področju duševnosti.

Svetovna zdravstvena organizacija (1985, po Šinigoj Batistič, 1995, v Kobal, 2000) loči mladostništvo glede na različne teorije in raziskave na naslednje faze:

- zgodnje mladostništvo (od 10. do 14. leta);
- srednje mladostništvo (od 15. do 19. leta);
- pozno mladostništvo (od 20. do 24. leta).

Razmejitev je le približna. Razlike pri avtorjih se kažejo v tem, da se sklicujejo na to, da nekateri posamezniki doživljajo posamezne faze prej, kot je zgoraj določeno, drugi pozneje. Razlike pa ne obstajajo le med posamezniki, ampak tudi med kulturami in narodi (Židan, 1994).

Prehod iz mladostništva v odraslost se iz leta v leto podaljšuje, zato mnogi avtorji vključijo obstoj vmesne faze, in sicer postadolescence, ki naj bi trajala do 30 leta. Temeljna razvojna naloga te faze je zaključna priprava na odraslost. Opredeljujejo ga ključni dogodki, kot so zaposlitev, odhod od doma, poroka... (Poljšak Škraban, 2004).

Ravno tako meni tudi Sebald (1968, v Kobal, 2000), ki pravi, da prihaja do časovnega sovpadanja med posameznikovim razvojem slogov spopadanja z družbo in njegovim sprejetjem v njej. Ta razkorak se kaže s primeri zgodnjih porok, zgodnjih nosečnosti in ekonomskimi neodvisnostmi.

Sam pojav in trajanje mladostništva sta torej odvisna predvsem od značilnosti in zahtev posameznega družbenega okolja. Ne glede na trajanje so znotraj obdobja mladostništva razvojne naloge, ki jih mora posameznik osvojiti, da se uspešno vključi v družbo.

1.4 Razvojne naloge v mladostništvu

Razvojne naloge so spretnosti, znanja in načini vedenja, ki jih mora posameznik v določenem obdobju osvojiti, da bo učinkovito deloval v določeni družbi. Oblikovanje teh nalog povzroča pri posamezniku zadovoljstvo, v družbenem okolju pa sproža odobravanje (Havighurst, 1972, v Zupančič, 2004).

Mladostništvo je obdobje, v katerem je adolescent najbolj izpostavljen tveganemu vedenju in posledično k ne izpolnitvi razvojnih nalog. Mladostnik prihaja v občutljivo obdobje, ki se lahko kaže skozi neprilagojeno vedenje, ki vodi v razna nestrinjanja med mladostnikom in avtoriteto. Naravnost k takemu vedenju naj bi bila v tem obdobju nekaj povsem navadnega, saj mladostnik tako preizkuša meje in vstopa v svet odraslosti, ki jih hkrati privlači in odbija (Braconnier, 2005; Poljšak Škraban, 2004).

Horvat in Magajna (1987) ter Poljšak Škraban (2004) navajajo naslednje razvojne naloge mladostništva:

- Ustvariti nove in zrelejše odnose z vrstniki obeh spolov – sprejemanje in odnosi z vrstniki so v tem obdobju velikega pomena.
- Oblikovati spolno vlogo in spolno identiteto – mladostnik se uči uravnati seksualne tendence, za kar mora razumeti svoje potrebe in njihovo vlogo v tesnem odnosu s partnerjem.
- Sprejemanje in učinkovito uporabljanje lastnega telesa – prihaja do pomembnih telesnih sprememb, ki jih mora mladostnik sprejeti in razumeti. Ob sebi potrebuje empatično pomoč iz strani odraslih.
- Doseganje čustvene neodvisnosti od staršev in drugih odraslih – gre za osamosvajanje, ki se razvija počasi in postopno, pri tem prihaja do konfliktov in napetosti tako iz strani staršev kot mladostnika.
- Pripravljati se na zakon in družinsko življenje.
- Oblikovati odnos do dela in se pripraviti na poklicno in družbeno udejstvovanje – pomembne so ustrezne delovne navade in tehnike učenja, ki mladostniku dajo možnost za željen poklic. Mladostnik ne more biti res neodvisen, dokler se ne more sam vzdrževati.
- Oblikovati lasten sistem vrednot in etičnih načel – mladostnik mora oblikovati lastno identiteto, kjer se odloča, v kaj bo veroval.
- Oblikovati željo in sposobnost opravljanja družbeno odgovorne dejavnosti.

To obdobje je čas osamosvajanja od staršev in iskanja svoje identitete, ki se razvija počasi in postopno. Ta proces pokaže Kapor Stanulović (1988), ki opredeli naslednje faze:

- Faza diferenciacije od staršev – mladostnik zavzame kritično stališče do staršev.
- Faza prakticiranja svoje neodvisnosti od staršev – mladostnik preizkuša lastne odločitve in usmeritve.
- Faza približevanja staršem – gre za vzpostavitev obojestranske avtonomnosti.
- Faza sprave – odnosi med mladostnikom in starši se ustalijo, mladostnik utrjuje identiteto z izkušnjami in identifikacijo iz otroštva ter z izkustvom predhodnih faz.

Družina se tako v tem obdobju pojavi na drugem mestu. Zdaj ga v čustvenem pogledu bolj zapolnjujejo občutki in čustva, ki mu jih vzbujajo vrstniki, prijatelji, znanci njegovih let in tudi odrasli. Veliko pozornosti mladostnik namenja mnenjem in stališčem drugih in je še

posebej občutljiv za mnenja svojih vrstnikov. Vrstniki naj bi predstavljali celo pomembnejši vir psihološke povezanosti in čustvene opore kot starši, saj z vrstniki delijo tudi vsebine, ki si jih s starši ne morejo (Braconnier, 2005; Zupančič in Svetina, 2004).

2. VRSTNIŠKI ODNOSI – POMEMBEN ELEMENT

MLADOSTNIŠTVA

V enem od razvojnih obdobjih so zelo pomembni vrstniški odnosi in prijateljstva, ki jih mladi spletajo z drugimi, sebi podobnimi. Mladostniki se s svojimi vrstniki zbirajo v skupine glede na različne skupne interese, posameznik pa hkrati pripada več skupinam (Zupančič in Svetina 2004). V zgodnjem obdobju prevladujejo istospolne skupine, pozneje pa mešane po spolu. V tem obdobju se razvijejo tudi socialne spretnosti, stabilni vrstniški odnosi in avtonomnost (Havinghurst, 1972, v Zupančič, 2004).

Kako pomembni so vrstniki za mladostnika, pa potrjuje naslednja trditev: *»Nedvomno dosežejo identifikacijske težnje mladih svoj drugi vrh med adolescenco, ko mladi naravnost hlepijo po istovetenju v skupini, ki po njihovi presoji predstavlja prave in značilne težnje lastne generacije; ta bi rada vplivala na družbeni razvoj v smeri lastnih pričakovanj o idealni bodočnosti.«* (Bergant, 1993, str. 17).

2.1 Vloga vrstnikov

Vrstniška skupina predstavlja mladostniku močno čustveno vez, saj v njej zadovoljuje veliko svojih potreb in se z njo tudi identificira. Vrstniki postanejo mnogo bolj pomembni, saj začnejo zadovoljevati različne potrebe, za katere je v prejšnjih obdobjih skrbela družina. Mladostniku nudijo oporo pri skupnem osamosvajanju, ki se kaže v pridobivanju različnih spretnosti. Prek njih se učijo sodelovanja, tekmovanja, izražanja čustev in reševanja konfliktov, vživljanja, podrejanja in prenašanja neuspehov. Tako se mladostnik začne osamosvajati od družine, odklanja dotlej sprejete vrednote in načine vedenja ter začne iskati lastno identiteto (Horvat in Magajna, 1987; Zupančič in Svetina, 2004; Papalia, Olds in Feldman, 2003).

Prav tako imajo vrstniki pomembno vlogo pri vzpostavljanju odnosov z nasprotnim spolom. Najpomembnejša leta skupinske socializacije so tako imenovana leta sredine otroštva, to je od šestega do dvanajstega leta. V tem obdobju otroci večino prostega časa preživijo z vrstniki istega spola in drug drugega socializirajo v »deklince in dečke«, kar je posledica samokategorizacije. Če do tega ne pride že prej, pa se v srednjem mladostništvu razvijajo spolno mešane družbe, ki v poznem mladostništvu postajajo vse bolj ohlapno povezane, saj

posameznik začne vedno več pozornosti namenjati intimnejšemu odnosu oziroma partnerski zvezi (Harris, 2007; Horvat in Magajna, 1987; Zupančič in Svetina, 2004).

Harris (2007) meni, da ni le adolescenca obdobje prilagajanja, ko so ljudje najbolj dovzetni za vplive vrstnikov, ampak so odnosi z vrstniki pomembni pri vseh starostih. Najpogosteje se večini prilagajajo otroci, ki so mlajši od 10 let. Otroštvo je čas socializiranja, ko se učijo vedenja drugih članov svoje skupine po spolu in starosti. Po drugi strani pa je otroštvo tudi obdobje diferenciacije, kjer se otroci učijo kakšne vrste ljudje so in se z drugimi tudi primerjajo. To razumevanje pa odnesejo v naslednjo starostno kategorijo, mladostništvo, kjer to znanje začnejo uporabljati.

Mladostniku tako vrstniki predstavljajo socialni kontekst, v katerem preživlja veliko več prostega časa v primerjavi z obdobjem otroštva.

2.2 Značilnosti vrstniških skupin

Odnosi v vrstniških skupinah so bolj vzajemni, čustveno intenzivni, stabilnejši in intimnejši, kot so bili v otroštvu (Zupančič in Svetina, 2004). Med vrstniki se mladostnik počuti »bolj enakovreden in enakopraven« kot v odnosu do staršev. Ravno zaradi tega mladostnik v njih dobi občutek varnosti in bližine, saj ima status sebi podobnega. V skupinah tako pridobiva ogromno novih vrednosti, stališč in prepričanj, zaradi katerih se začne vesti po novih normah (Vičič, 2002).

V tem obdobju se spreminjajo značilnosti odnosov z vrstniki in funkcije teh skupin. Vrstniške skupine v mladostništvu so bolj trajne, čustveno povezane in niso omejene na soseščino, pripadnost šolskemu razredu ali interesni dejavnosti, kot v otroštvu (Zupančič in Svetina, 2004).

Razlike se kažejo tudi med dekletimi in fanti. Fantje za oblikovanje spolne identitete potrebujejo skupino približno enako starih fantov, med katerimi vladajo dokaj površne čustvene vezi, nasprotno pa dekleta potrebujejo predvsem izkušnjo zaupnega in tesnega prijateljstva z drugim dekletom (Horvat in Magajna, 1987). Tudi Maccoby (1995, v Harris, 2007) ugotavlja, da so med fanti pogosteje teme pogovora tekmovanja, kjer kažejo svoj ego in vladanje, za dekleta pa je bolj značilno ohranjanje medsebojnih prijateljstev in sodelovanje v skupini

Obstajajo izjeme, saj nekateri fantje ne marajo grobosti in tekmovalnosti v fantovskih skupinah, nekatere deklice pa se raje igrajo s fanti. Od tega, s kom se bodo družili, pa je odvisna tudi kakovost odnosa, v katerega vstopajo.

2.3 Kakovost vrstniških odnosov

Socialna zavest se v zgodnji adolescenci znatno razširi in mladostnik se začne zavedati, da je član mnogih socialnih enot. Z vrstniki se združujejo v večje družčine, lahko se začnejo oblikovati tudi klike – manjše skupine brez pravil, a s skupnimi vrednotami. Druži jih posebej velika podobnost članov, ki so veliko skupaj (Žlebnik, 1975).

Mladostnika ni treba siliti, naj upošteva norme skupine, saj sam dela tisto, kar se mu zdi pomembno za identiteto skupine. Vrstniški pritisk tako ni toliko pritisk, ampak bolj želja, da si član skupine. Nekateri raziskave so pokazale, da je odvisno, ali bo najstnik začel kaditi, v tem, da se preveri, ali kadijo njegovi vrstniki, zmotno pa je mišljenje, da se preveri, ali kadijo njegovi starši (Stanton, 1992, v Harris, 2007).

Vrstniki v takem primeru lahko predstavljajo tudi neugodni razvojni kontekst, kar je odvisno od kakovosti in načina njihovega druženja. Mladostniški kadilci so tudi bolj dovzetni za druge oblike problematičnega vedenja – popivanje, drogiranje, alkohol. Lahko pa se tudi norčujejo iz posameznika in zavračajo njegovo prisotnost v skupini. Posledično to privede do osamljenosti, slabših sposobnosti v medosebnih odnosih, pomanjkanje asertivnosti in samozavesti (Zupančič in Svetina, 2004).

Harris (2007) dodaja, da se najstniki, ki so člani prijaznejših vrstniških skupin, tudi bolje razumejo s starši, v obratnem primeru pa se s starši ne ujamejo dobro. Nekateri psihologi menijo, da so prvi bolj pod vplivom staršev in njihovih pravih vzgojnih metod, slabši pa pod vplivom vrstnikov, ker starši ne uporabljajo pravih metod.

Sama menim, da na obe skupini enako vplivajo vrstniki in starši pri tem nimajo veliko vpliva. Razlika je le v tem, kateri vrstniški skupini pripadaš.

Kakovost se kaže zlasti v prijateljskih odnosih, ki so najboljši napovednik posameznikovega prilagajanja v odraslosti (Zupančič in Svetina, 2004).

2.4 Prijateljstvo – poligon oblikovanja odnosov

Najznačilnejša oblika socialnega življenja v adolescenci je prijateljstvo, ki je med mladimi istega spola ena najvišjih vrednot mladosti. Glavni razvojni pomen se kaže v pridobivanju stikov z ljudmi in z vrstniki ter na razumevanju in emocionalnosti. Posledično se kaže tudi smisel in potreba za sodelovanje, soodgovornost in samo-odgovornost. V tem obdobju je potreba po vrstnikih največja, prijateljstvo pa je vrh v medosebnih odnosih, ki se začno v poznem otroštvu in predpuberteti z močnimi nagnjenji k skupini (Žlebnik, 1975).

Smrtnik Vitulić in Zupančič (2009) pravita, da se prijateljstvo od vrstniških skupin razlikuje po tem, da je prvi bolj vzajemen in intimen odnos med manjšim številom izbranih ljudi, ki vključuje druženje, zabavo, medsebojno pomoč in sodelovanje.

Zaradi prijateljev si mladostnik ustvari okolje, ki mu ustreza, prav tako se tudi v odnosu do njih vse bolj odkriva. S tem, ko se mladostnik zaupa prijatelju, lažje dojame svoja čustva, svojo identiteto in tako potrdi svojo vrednost. Obenem ta odnos temelji na izbiri in odločitvi in je bolj enakopraven kot odnos s starši ali z brati in sestrami (Braconnier, 2005, Papalia idr., 2003).

Prek obdobja adolescence se prijateljstva spreminjajo, tako glede na spol kot starost mladostnika. V puberteti se narava prijateljstva spremeni in ta vez dobi najgloblji pomen, v predadolescenci pa prijateljstva niso tako osebna, gre bolj za enakovrednega vrstnika, s katerim lahko doseže skupne interese. V zgodnji adolescenci temelji prijateljstvo na skupnem intimnem izkustvu, medsebojnem razumevanju ter simpatiji. Vse več je diskutiranja o skupnih problemih, čustvih in sodoživljanju (Žlebnik, 1975).

Zupančič in Svetina (2004) ter Žlebnik (1975) podobno menijo, da so najbolj intenzivna in intimna prijateljstva v srednjem mladostništvu, nato pa postajajo vse bolj neodvisna. Pri dekletih so prijateljstva ne glede na starost bolj vzajemna kot pri fantih, ki imajo več prijateljev. Pri prijateljstvu, v primerjavi s fanti, dajejo velik poudarek karakternim lastnostim in humanim odnosom sočloveka. K tem lastnostim pripisujejo tudi odkritosrčnost, iskrenost, zaupnost, sposobnost svetovanja, zvestobo, spoštovanje, pripravljenost za pomoč v potrebi, živahnost, podobnost interesov. V primeru, da se fantje znajdejo v mešani skupini pa izražajo več čustev kot v skupini fantov.

Tako fantje kot dekleta opisujejo prijatelja kot posameznika, ki je:

- vedno pripravljen na odprt/odkrit pogovor,
 - vreden zaupanja,
 - zanesljiv vir opore v kakršnihkoli težavah,
 - posluša drugega tudi, če se z njim ne strinja,
 - s katerim si delijo svoja čustva, interese, stališča in nasvete.
- (Youniss in Smolar, 1985, v Zupančič in Svetina, 2004)

Tako so kvalitete prijateljstva vse bolj v medsebojnem zaupanju, pričakovanju večje in hitreje medsebojne pomoči, duševnem ujetanju in dopolnjevanju, zvestobi, poštenosti, občutljivosti. Mladostnik si tako želi manj prijateljev, tisti, ki pa so, so res pravi – globlji in intimni. Ob tem mladostnik lahko doživi tudi razočaranja, povezana s temeljnimi vrednotami, kot so zvestoba, zaupanje, spoštovanje različnosti (Braconnier, 2005; Žlebnik, 1975).

Do prej naštetega prihaja, ker mladostnik še ne opredeli dobro meje za svoj življenjski slog in izraža veliko fleksibilnost, nekoliko večjo ranljivost za konflikte in čustveno nestabilnost kot pozneje v odraslosti. Vendar pa so ti konflikti tudi pomembni za nadaljnji socialni razvoj, saj mu omogočijo spoznati različna stališča, želje in obenem preizkušajo različne strategije reševanja problemov v odnosih. V prijateljskem odnosu, še bolj kot v družbi vrstnikov,

mladostnik spoznava, da se tudi drugi ukvarjajo s podobnimi težavami, za katere je sprva mislil, da jih ima le on (Smrtnik Vitulić in Zupančič 2009; Zupančič, 2000).

3. MLADI V STANOVANJSKI SKUPINI IN NJIHOVI ODNOSI

3.1 Kaj je stanovanjska skupina?

Stanovanjska skupina je skupina otrok oziroma mladostnikov, ki živijo v urbanem naselju znotraj stanovanja ali stanovanjske hiše. To so stanovanja, v katerih potekata vzgoja in izobraževanje otrok, ki nimajo družinske zaščite ali so bili izključeni iz družine. To je ena od možnih rešitev v primeru, da otrok oziroma mladostnik potrebuje socialno pedagoško oskrbo zunaj svoje družine. Nudi jim nadomestno okolje, v katerem lahko potešijo svoje potrebe in si prizadevajo uresničiti svoje življenjske cilje s pomočjo strokovnih delavcev. Lahko je stanovanjska enota, ki je samostojna, lahko pa je povezana tudi z drugimi (Kobolt in Jerebic, 2002; Skalar idr., 1995).

Stanovanjske skupine so dopolnilna oblika zavodske vzgoje, v katero nameščajo otroke in mladostnike pred odpustom ali mladostnike, da bi lahko obiskovali oziroma dokončali šolanje. Nudi možnost vključevanja ali nadaljevanja izobraževanja v izbrani poklicni smeri in možnost vključitve v proizvodno delo. Mladostniki, vključeni v izobraževanje, so deležni posebne in dodatne pomoči, če jo potrebujejo (Kiehn, 1997).

D' Eliso (1988, v Kobolt in Jerebic, 2002, str. 347) pravi, *»da naj bi bil to prostor, kjer naj bi se predelala lastna doživljanja, zatočišče, kamor bi lahko spravili tako trpljenje kot veselje, neuspehe in uspehe, poraze in načrte, prostor, kjer bi otroci pognali, gojili in na novo odkrili korenine.«* Ključno vlogo pri tem imajo vzgojitelji in njihov način sodelovanja.

Mladostnik ali otrok je lahko v stanovanjski skupini nekaj tednov do nekaj let. Če je otrok napoten od sodišča, potem to na predlog stanovanjske skupine odloči o dolžini bivanja. Otrok oziroma mladostnik naj bi bil odpuščen, ko ima urejene in zagotovljene temeljne pogoje v domačem okolju ali pogoje za samostojno življenje ter opravljeno izobraževanje (Skalar idr., 1995).

Stanovanjske skupine za otroke in mladostnike so namenjene:

- Otrokom in mladostnikom, ki se znajdejo v trenutni ogrožajoči situaciji zaradi različnih vzrokov – smrt staršev, bolezen v družini.
- Mladostnikom s krizami v odraščanju, vedenjskimi motnjami, konflikti v družini in s problemi v šoli. Lahko so vezani na socialno patologijo v družini ali na različne vzgojne neuspešnosti in neustreznosti.

- Mladostnikom po odpustu iz zavodov z osnovnošolsko populacijo, kjer je treba podaljšati bivanje zaradi neugodnih družinskih razmer (alkoholizem, čustvena odtujitev, fizični izpadi ...).
- Mladostnikom iz rejniških družin.
- Mladostnikom iz socialno ogroženih družin.
- Mladostnikom po odpustu iz šolskih zavodov.
(Klasinc, 1997)

Kiehn (1997) meni, da gre pri tem za mlade ljudi, ki trpijo zaradi odsotnosti občutka lastne vrednosti, premajhne samozavesti in imajo pomanjkanje socialne in osebne identitete. Motnje funkcije jaza pa izražajo skozi agresivno vedenje, v pomanjkljivi frustracijski toleranci in v površno prilagojenem vedenju.

Vsa ta pestra dinamika in življenjske zgodbe vsakega posameznika, vplivajo na potek in življenje mladostnikov v stanovanjski skupini.

3.2 Življenje v stanovanjski skupini

Življenje mora biti zastavljeno vsebinsko in organizacijsko, tako da opravlja osnovno korektivno funkcijo. Ob tem se dosegajo cilji h katerim stremijo ustanove, ki se ukvarjajo z zunaj družinskimi obravnavami mladih. Ti cilji so vzgojno izobraževalni, zdravstveni, socialno varstveni in preventivni. Osamosvojitve pa je osrednji in končni cilj življenja in dela v stanovanjski skupini (Skalar idr., 1995).

Stanovanjska skupina je relativno samostojna enota, zato življenje in delo v njej zaradi svoje narave zahtevata večjo aktivnost posameznika, onemogočata anonimnost in skrivanje v splošne vzgojne sheme. Aktiven pristop vseh se kaže v prevzemanju delovnih obveznosti, ki so približane tistim v družini, in tudi odgovornosti, ki izhajajo iz skupnega bivanja (Klasinc, 1997).

Vanjo je vključenih do osem otrok ali mladostnikov različnih starosti in obeh spolov. Organizirana je po naslednjih načelih (Skalar idr., 1995):

- Družinskega modela – skupino vodi vzgojiteljski par, otrokom in mladostnikom so zagotovljeni varnost in zaščita, razumevanje, sprejemanje, ne glede na njihove vedenjske in osebne težave. Bivajoči morajo upoštevati pravila, ki jih sprejemajo z medsebojnim dogovarjanjem. Obroke hrane si pripravljajo sami ob pomoči vzgojiteljev, pri osnovnošolski populaciji pa je zraven tudi gospodinja.
- Samoregulacije – odgovornost otrok, da skrbijo za osebno higieno, osebno urejenost, urejenost osebnih predmetov, skupnih prostorov, skrbijo za prehrano, sestavo jedilnikov. Upoštevati morajo tako hišna pravila kot hišni red, saj se kršenje

sankcionira v skladu z dogovori. Samoregulacija tako prispeva k aktivnosti otrok in posledično k procesu njihove socializacije in emancipacije.

- Integriranosti v socialno okolje – praviloma je umeščena v socialno okolje, mladostniki pa lahko vzpostavljajo stike tudi z drugimi iz okolice. Vključeni so v osnovne, srednje in poklicne šole oziroma v delovne organizacije. Lahko pa se vključujejo tudi v razna športna tekmovanja, dramsko skupino, folkloro in se kulturno udeležujejo.
- Dislociranosti od matičnega zavoda tam, kjer je stanovanjska skupina nastala pod okriljem zavoda – oddaljenost je tolikšna, da se v delih stanovanjske skupine ne uveljavljajo vplivi matične ustanove.
- Koedukacije – po starosti in po spolu je skupina mešana – heterogena, to pa pripomore k družinski realiteti in predstavlja optimalni vzgojni in socializacijski model v naši kulturi.
- Diferenciacije in individualizacije – skupna značilnost otrok je disocialnost, sicer pa se med seboj razlikujejo po starosti, spolu, po senzoričnih, motornih in višjih mentalnih sposobnostih, po osebnih lastnostih in po telesnih značilnostih. Mladostniki se med seboj zelo razlikujejo, zato je tudi za vsakega od njih treba pripraviti individualni vzgojni program.
- Normalizacije – Prizadevanje normalizacije je v tem, da bi razmere čim bolj prilagodili razmeram v katerih živi mladina, ki ni vključena v stanovanjsko skupino. Vseeno se življenje s skupino ne more primerjati z življenjem preostalih mladostnikov, ki vanjo niso vključeni. Razlika je v tem, da mladi ne živijo v skupini po svoji prostovoljni odločitvi, ampak večkrat zaradi vzgojno-varstvenega ukrepa. To tudi prispeva k stigmatizaciji stanovanjske skupine in otrok v njej..

Na stigmatizacijo vpliva to, da je več otrok združenih na enem kraju. Zato sosedje, starši drugih otrok in vrstniki teh stanovalcev sploh ne spoznavajo posameznika, temveč ga obravnavajo kot del problematične skupine in se tako vse negativne domneve prenesejo na vsakega njenega člana. Prednost stanovanjske skupine je v tem, da so otroci oziroma mladostniki v stiku z okolico in sosedje razlikujejo posamezne enote in jih poznajo tudi po imenu. Tako tudi nastaja več raznolikih možnosti kako odpraviti in obvladati stigmo ter se vključiti v družbo (Krajncan, 2006).

Kažejo se tudi pozitivni učinki bivanja v skupini. Življenje v njej je lahko priprava na partnerstvo, učenje miroljubnosti in nasprotovanje nasilju. Vsi stanovalci imajo izkušnje z gospodinjenjem, nakupovanjem živil in pripravljanjem obrokov, kar pa so učni procesi, ki jih bodo v lastni družini potrebovali. Obenem se učijo tudi sprejemanja in reševanja konfliktov, prevzemajo odgovornost in neposredno sodelujejo z nasprotnim spolom. Pogosti konflikti so

lahko koristna snov za iskanje miroljubnih rešitev in sporazumov. Naučijo se spoštovati in upoštevati pravila, ki prispevajo k ustreznemu vedenju in pomagajo ohraniti standard ter razmere za življenje in delo. Poleg tega imajo pravila tudi vzgojno in korektivno funkcijo, prispevajo k strukturiranosti časa in prostora ter določajo meje, ki vplivajo na odnose in socialno življenje mladostnikov (Kiehn 1997; Skalar, 1995).

3.3 Odnosi mladih v stanovanjski skupini

Znotraj in zunaj skupine se otroci in mladostniki združujejo v formalne in neformalne skupine. Pod formalne skupine štejemo razne krožke, klube ali delovne skupine, neformalne pa so prijateljske ali vrstniške skupine. Povezovanje v skupini ima lahko pozitivne socialne razsežnosti, po drugi strani pa imajo lahko neformalne skupine na posameznika tudi negativen vpliv. Skupina lahko deluje nanj s subkulturnimi vrednotami in vedenjskimi vzorci, ki se kažejo s posegi vzgojiteljev (Skalar idr., 1995).

Krajnčan (2006) govori o zavodsko specifični subkulturi, ki pridobiva svoje norme, vrednostne predstave in običaje predvsem iz razmejitve od uradnih pravil, ki veljajo v njihovi skupini. Nekatere mladinske subkulture so razvile tudi zelo učinkovita sredstva, ki zagotavljajo identiteto posameznikov in skupine. Pri mladih se tako oblikuje specifična vrstniška skupinska pripadnost, ki presega razlike in posega tudi v socializacijo. Ker so decentralizirane enote praviloma majhne, v te enote spada tudi stanovanjska skupina, se v njih specifična subkultura večinoma ne more razviti.

S spodbujanjem procesov, kot so skupno delo, spletnje prijateljskih vezi, sodelovanje, solidarnost, skupna odgovornost, prispevamo k zadovoljevanju otrokovih potreb. To je najgloblje in dolgoročno, posredno ustvarjanje kakovostnih in prijateljskih odnosov v vzgojni ustanovi oziroma v sami skupini (Skalar idr., 1995).

Do realizacije prej naštetega ne bi prišlo, če ne bi za vsem tem stal dober tim vzgojiteljev in strokovnih delavcev, ki aktivno sodelujejo pri vsakodnevnih dejavnostih otrok oziroma mladostnikov v skupini.

3.4 Vloga vzgojiteljev

Dermota (1986, v Kobolt in Jerebic, 2002) meni, da so le ob srečnem vzgojitelju tudi otroci srečni. Vzgojiteljeva naloga je, da otrokom oziroma mladostnikom pokažejo tisto življenjsko pot, ki bo vzgajane vodila k sreči. Skalar idr. (1995) dodajajo, da se vzgojni rezultati kažejo prek vzgojiteljeve moralne drža, doslednosti in zavzetega odnosa, ki se kaže kot rezultat transfera, individualnega in skupinskega dela in tudi pozitivne socialne klime v skupini.

Tolar (1991, str. 91) prav tako izpostavi pomembnost ustrezne klime. Kontakt in odnos sta edino sredstvo, s katerim se lahko približaš otroku, vplivaš na njegov osebni razvoj, vzdržuješ

kohezivnost skupine in preprečuješ negativno vedenje. »*Odnos nadomesti in preseže celo vrsto institucionalnih ukrepov in določil, saj sam po sebi spodbuja pozitivne impulze, predvsem pa zavira negativno vedenje.*« Pri tem moramo upoštevati, da so otroci in mladostniki, ki so vključeni v stanovanjske skupine, predvsem oškodovani na področju medosebnih odnosov in da je korekcija na tem področju dolg in zahteven proces.

Osebno vodenje poteka prek komunikacije, zato je ena od vzgojiteljevih kompetenc tudi poznavanje komunikacijskih tehnik, ki mu pomagajo sogovornika razumeti in mu hkrati pomagati v obliki, da bo sam prevzel odgovornost in si pomagal. Vzgojitelj mora biti tudi strokovno kompetenten profesionalc – pedagog in sicer v odnosu do otrok in mladostnikov, njihovih staršev in učiteljev v šoli (Čačinovič, 1999; Skalar idr, 1995).

Glede na različnost nalog je treba, da je vzgojiteljski tim heterogen in interdisciplinaren. Hkrati je potrebno tudi povezovanje z zunanjimi strokovnjaki in ustanovami (center za socialno delo, policija, pedopsihiatrija), če je to potrebno. V ospredju je delo s svojci, ki se začne takoj s sprejemom otroka, cilj pa je urediti odnose v družini do te mere, da se mlada oseba po končanem bivanju lahko vrne nazaj v urejen dom oziroma v nadomestno okolje (Cvirn, 2005).

Druge pomembne lastnosti in naloge vzgojitelja so dobra splošna in strokovna izobrazba ter naklonjenost in ljubezen do otrok in poklica. Skrbeti mora za vzgojno skupino in vsakega posameznega otroka, kjer skrbi, da se vsak od otrok vključi v skupino. Kaže se skozi več različnih vlog: kot animator, moderator, vodja, organizator, učitelj in svetovalec. Otrokom nudi pomoč pri vključevanju v izobraževalne programe (kulturne, športne), na področju duševnih stisk, socialnih konfliktov in ovir v skupini ali širšem okolju. Vključuje se tudi v otrokovo družino, kjer nudi pomoč pri navezovanju stikov. Zaznamujejo ga osebne lastnosti, kot so humanost, sproščenost, smisel za humor, optimizem, samokritičnost, čustvena stabilnost, vztrajnost, čustvena toplina, strpnost, in duševno zdravje (Kobolt in Jerebic, 2002; Skalar idr., 1995).

III. EMPIRIČNI DEL

4. OPREDELITEV PROBLEMA IN CILJI

Stanovanjska skupina je skupina otrok oziroma mladostnikov, ki živijo v urbanem naselju znotraj stanovanja ali stanovanjske hiše. Vanjo je vključenih do osem mladostnikov različnih starosti in obeh spolov (Skalar idr., 1995; Flaker, 1992). Njihovo življenje je na tak način drugačno od življenja njihovih vrstnikov, saj odraščajo v krogu vrstnikov različnih starosti, ki niso njihovi sorojenci, in z vzgojitelji kot »nadomestnimi starši«.

V obdobju odraščanja so zelo pomembni vrstniški odnosi in prijateljstva, ki jih mladi spletajo. Mladostniki se s svojimi vrstniki zbirajo v skupine glede na različne skupne interese, posameznik pa hkrati pripada več skupinam.

Prav ti odnosi so jedro raziskovanja mojega problema. Cilj diplomskega dela je torej prikazati in analizirati kakšni so vrstniški odnosi mladostnikov v stanovanjskih skupinah in se osredotočiti na njihovo doživljanje prijateljstva znotraj in zunaj stanovanjske skupine.

5. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Na osnovi v teoretičnem delu opredeljenih vlog vrstnikov pri odraščanju postavljam naslednja raziskovalna vprašanja.

RV1: Kako mladi v stanovanjskih skupinah doživljajo pojem prijateljstvo?

RV2: Kakšni so odnosi med mladimi znotraj stanovanjske skupine?

RV3: Kako se spopadajo s konfliktnimi situacijami in kakšna je vloga vzgojiteljev pri tem?

RV4: Kako stanovanjska skupina vpliva na prijateljstva mladostnikov?

6. RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

Raziskovalni del je potekal s pomočjo metode – fokusne skupine, ki sodi na področje kvalitativnega raziskovanja, saj praviloma v skupini potekajo polstrukturirani pogovori. Pri metodi se uporabljajo nestandardizirane tehnike, npr. skupinski intervju, kar sem uporabila tudi sama.

To je tehnika zbiranja podatkov, pri kateri zberemo manjšo skupino ljudi z namenom, da se pogovarjajo o določeni temi, ki je članom znana že naprej. Idealno število oseb je nekje od štiri do osem, sogovorniki pa so lahko člani določenih skupin, lahko pa jih izberemo izključno za potrebe raziskave. Raziskovalec je v vlogi moderatorja, saj spodbuja diskusijo in omogoča, da vsi govorijo. Začetno diskusijo lahko vzpostavimo tudi z motivacijskim materialom, in sicer z videoposnetkom, člankom, oglasom ... Tako odkrivamo različna stališča, mnenja in

pogleda na nekatere pojave. Zelo pogosto pa uporabljamo fokusne skupine za spoznavanje problemov ali skupin ljudi, o katerih ne vemo dovolj (Klemenčič in Hlebec, 2007; Vogrinc, 2008).

Metoda je ustrezna za cilj diplomskega dela. Omogoča hkrati zajeti več udeležencev in obenem opazovati oblikovano dinamiko med njimi.

7. VZOREC IN POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Opravila sem dva pogovora v skupinah z mladimi, ki bivajo v dveh stanovanjskih skupinah, ki sodijo pod VZ Kranj. V prvi skupini sem imela sedem sogovornikov, v drugi pa štiri. Mladostniki se razlikujejo tudi po letih, saj so v eni stanovanjski skupini pretežno osnovnošolci, v drugi pa srednješolci. Pogovora v obeh skupinah sta bila avdio posneta, potrebovala sem diktafon in zvezek za zapis njihovih imen, starosti in čas bivanja znotraj stanovanjske skupine. Za pomoč sem imela pripravljena tudi okvirna vprašanja, ki so mi bila kot vodič za diskusijo. Prek telefona sem se dogovorila za ustrezen termin, ki je bil pri obeh v večernih urah, ko so zbrani vsi stanovalci. Za začetek sem jim prebrala zgodbo o prijateljstvu, ki je veljala kot izhodišče za nadaljevanje. Informacije, ki sem jih dobila med pogovorom, sem takoj naslednji dan iz diktafona dobesedno prenesla na papir (verbatim), da so bili tudi moji vtisi o pogovoru še sveži. Nato sem nadaljevala z analizo zapisov po metodi kvalitativne obdelave ter primerjave obeh pogovorov. Udeleženci so se v pogovor vključili prostovoljno z zagotovljeno anonimnostjo. Razkriti podatki so le starost, spol in čas bivanja v skupini.

8. ORIS KONTEKSTA

V prvi stanovanjski skupini so tri dekleta in štirje fantje. Večinoma so stari od 12 do 14 let, najstarejša je dekle, ki je staro 17 let. V skupini bivajo različno dolgo, od nekaj mesecev pa do treh let.

V spodnji preglednici opisujem sogovornike, njihovo starost in pa čas bivanja.

	STAROST	ČAS BIVANJA
Dekle 1:	12 let	3 leta
Dekle 2:	17 let	2 leti
Dekle 3:	12 let	2 leti
Fant 1:	14 let	pol leta
Fant 2:	13 let	5 mesecev
Fant 3:	13 let	Pol leta
Fant 4:	14 let	1 leto

Pogovor je potekal v večernih urah. Vzgojiteljice ni bilo zraven, tako da sem bila sama z njimi. Mladi so bili seznanjeni s pogovorom že pred mojim prihodom. V pogovor sem poskušala vključevati vse, a so nekateri vseeno sodelovali bolj, drugi manj, kljub vsemu pa so

na vprašanja odgovarjali vsi. Na začetku smo se posedli v njihovo skupno dnevno sobo na kavč. Za začetek smo se vsi predstavili, nato pa sem jim razložila, da sta namen in cilj današnjega pogovora izvedeti čim več na temo prijateljstva med njimi. Vsi so se strinjali, tako da smo lahko začeli s pogovorom. Za začetek sem jim prebrala zgodbo o prijateljstvu, iz katere smo pozneje izhajali. V naprej sem imela pripravljena okvirna vprašanja za pomoč pri diskusiji. Pogovor je potekal tekoče, debata se je razširila tudi na druga področja, opaziti pa je bilo mogoče tudi njihovo raznoliko dinamiko v skupini. Ko so vsi, ki so želeli, odgovorili na vprašanje, sem nadaljevala. Pogovor je potekal malo manj kot eno uro.

V drugem pogovoru so sodelovali štirje mladi, od tega tri dekleta in en fant. Večinoma so stari od 16 do 18 let, v tej stanovanjski skupini so le srednješolci. V skupini bivajo različno dolgo, od šestih mesecev pa do dveh let.

V spodnji preglednici opisujem sogovornike, njihovo starost in pa čas bivanja.

	STAROST	ČAS BIVANJA
Dekle 1:	16 let	2 leti
Dekle 2:	18 let	1,6 let
Dekle 3:	17 let	6 mesecev
Fant:	17 let	6 mesecev

Pogovor je ravno tako potekal v večernih urah in prav tako sem bila sama z njimi. V pogovor sem poskušala vključevati vse, a so nekateri vseeno sodelovali bolj, drugi manj, kljub vsemu pa so na vprašanja odgovarjali vsi. Najbolj zgovoren je bil fant, dekleta pa so se bolj držala zase. Vzgojitelj mi je tudi povedal, da so na pogovor pristali štirje, drugi pa so bili bolni ali pa so pripravljali večerjo. V skupini imajo tudi eno od deklet, ki še ni dolgo v skupini in je vzgojitelj ni želel vključiti, saj je dokaj problematična, in bi bili morda odgovori drugačni, če bi bila ona navzoča. To je naredil namenoma, saj ni želel, da si ustvarim napačno predstavo o njihovi skupini. Tudi oni so za kraj pogovora izbrali skupno dnevno sobo in kavč. Predstavila sem jim namene in cilje pogovora, nato smo začeli. Pogovor je bil enak kot v prvi skupini. Potekal je kar tekoče, debata se je razširila tudi na druga področja, vendar sem jih morala veliko več spodbujati s podvprašanji. Opazila sem, da je njihova dinamika veliko bolj mirna kot pri prejšnji stanovanjski skupini, morda zato, ker so že starejši in drugače gledajo na stvari. V primerjavi s prvim pogovorom smo končali hitreje, saj smo se pogovarjali okoli 40 minut.

9. ANALIZA IN INTERPRETACIJA

V nadaljevanju bom podala ključne ugotovitve obeh pogovorov glede na postavljena raziskovalna vprašanja

RV 1: Kako mladi v stanovanjskih skupinah doživljajo pojem prijateljstvo?

Odgovori mladostnikov na to vprašanje se niso veliko razlikovali. V obeh stanovanjskih skupinah so prijateljstvo opredelili kot **odnos**, v katerem lahko drugemu **zaupajo** in ga imajo radi (*»Pravi prijatu je, da se mata rada, da komu zaupaš, pa da ne lažeta drug drugmu.«*). Obenem izpostavijo lastnosti kot so **poštenost, smisel za humor, pomoč v težavah** in pri domačih nalogah. Pomembno je tudi, da drugi **ni hinavec** in ne brska po tujih stvareh ter ne laže. (*»Pravi prijatelj je ta, ki ti pomaga pri domači nalogi, pa da mu loh zaupaš, pa da se z njim mal hecaš... « Pač ne vem, da je pošten pa da ni hinavc I guess.«*). Tudi v literaturi najdemo podobne opise, kako fantje in dekleta doživljajo prijatelja kot posameznika.

Prijatelj je tisti, ki je vedno pripravljen na odprt in odkrit pogovor, vreden zaupanja in zanesljiv vir opore v kakršnih koli težavah. K tem lastnostim pripisujejo tudi odkritosrčnost, iskrenost, zaupnost, sposobnost svetovanja, zvestobo, spoštovanje, pripravljenost za pomoč v potrebi, živahnost in podobnost interesov (Youniss in Smolar, 1985; Žlebničnik 1975).

Ko smo govorili o prijateljstvih znotraj in zunaj skupine, sem naletela na različne odgovore obeh skupin. V prvi stanovanjski skupini so **razlikovali** med pojmom pravi prijatelj in »samo« prijatelj. Prijateljstva v skupini imajo, pravega prijatelja pa ne (*D2: »No vidš kakšn prijatu si, kar takoj neki zamerš, ne nis moj pravi prijatu, si sam prijatu.«*). V drugi skupini pa pri tej temi izpostavijo, da ima vsak **dva dobra prijatelja**, ki sta **tako v skupini kot zunaj nje**. Povedo, da bi se družili tudi v šoli, če bi vsi obiskovali enako (*D1: »Dva.«; F1: »Dva.«; S: Okej, pol mate kakšnga pravga prjatla tuki v skupin?« F: »Ja, moj cimer.«; D2: »Ja, me tuki med sabo.«; S: »Se družite samo v skupini al tut v šoli? D1: »Nismo skupi v šoli.« S: »Če bi bli, bi se pa?« Fant: »Itak.«*). Tudi sama dinamika med skupinama je pokazala, da v drugi skupini, kjer so srednješolci, kažejo več zanimanja za prijateljstva znotraj skupine kakor osnovnošolci. Med seboj so se podpirali in govorili o skupnih izkustvih. Medtem, ko sem pri osnovnošolcih naletela na veliko nesoglasij, prerekanj in nasprotovanj.

Osnovnošolci znotraj skupine nimajo pravih prijateljev, **zunaj skupine** pa imajo od **enega** pa **do dva** prava prijatelja. Na začetku je prišlo do nekaj humorja iz strani fanta, ki je rekel, da jih lahko našteje tisoč, kasneje pa se je opredelil na dva (*F3: »Tam ene taužnt ti jh bom naštel.« S: »Ja?« F 3: » Okej, ene 2.« D2: »Pravih prjatlou? Samo enga« F2: »Dvaa« F1: »Tut dva«; D1: »eno«*). Srednješolci povedo, da jih imajo kar nekaj tako doma kot v šoli, samo ena od deklet pove, da jih ima doma bolj malo (*D3: »Ja js jih mam v šoli, doma ne tuk velik«*). Izpostavijo, da če si v stanovanjski skupini, je **težko vzdrževati stike z vsemi** (*D1: »Ja neki jih mam, sam tko no, če si v stanovanjski skupini je mal težko z vsemi bit na vez.i«*).

Glede na odgovore bi lahko rekla, da je njihovo doživljanje pogojeno tudi s pravili stanovanjske skupine. Saj ta strukturirajo čas in prostor, kar pa mladostnikom onemogoča, da bi se družili z vrstniki kadarkoli bi želeli. Prav tako so tudi stran od svojega domačega kraja in vrstnike lahko vidijo le za vikend, kar pa otežuje vzdrževanje stikov.

Pri tem sta obe skupini razlikovali tudi **prijateljstva**, ki jih imajo v **šoli/razredu** in v sami **stanovanjski skupini**. Vsi so mnenja, da je **razlika velika**, saj vsi živijo v stanovanjski

skupini. Osnovnošolci mi povedo, da so z nekaterimi tudi skupaj v sobi (F3: »Ja, pa tuki mormo skupi spat v sob«; D2: »Pa skoz se mormo gledat ane, je mal drgač, če z enmu živiš.«). V tej skupini sem dobila občutek, da jim je skupno bivanje bolj vsiljeno. Veliko so uporabljali glagol »morati«, kar mi je dalo vedeti, da če bi lahko vplivali drugače na situacijo, ne bi živeli skupaj. To lahko navežem tudi na literaturo, saj mladostniki niso v skupini po svoji želji, temveč zaradi razmer, ki so jih privedle do bivanja v stanovanjski skupini.

V drugi skupini pa je bilo čutiti bolj **družinsko vzdušje**. Ena od deklet pove, da so zanj drugi kot **bratje in sestre** in da jim zato tudi več zaupa (D1: »Tle jim bolj zaupam kukr pa v šoli, tuki so mi kot bratje in sestre.«), fant pa doda, da nekateri znotraj skupine znajo veliko **bolje priskočiti na pomoč** kot nekdo zunanji (F: »Odkvisno, v kermu trenutku, ne vem, pač eni ti znajo pr določenih stvareh ful bl pomagat kukr eni, k te mal mn poznajo, ne vem no.«). To zadnje bi lahko navezala na načela stanovanjske skupine, ki jih opredeli Skalar idr. (1995). Sama stanovanjska skupina predstavlja družinski model, saj jo vodita dva vzgojitelja, moški in ženska, bivajoči imajo določena pravila, odgovorni so drug za drugega, razlikujejo se tako po spolu kot starosti – to pa pripomore k temu, da moji sogovorniki lahko dojemajo drug drugega kot brata oziroma sestro.

Dojemanje samega prijateljstva pri njih lahko povežem z obdobjem mladostništva, v katerem se prijateljstva spreminjajo glede na spol in starost (Braconnier, 2005; Žlebničnik, 1975). V predadolescenci niso tako osebna, gre bolj za vrstnika, kar bi lahko rekla za mojo prvo skupino osnovnošolcev. Pozneje v puberteti pa se narava prijateljstva spremeni in dobi ta vez najgloblji pomen, mladostnik si želi manj prijateljev, tisti, ki pa so, so res pravi – to zadnje pa bi lahko pripisala moji drugi skupini srednješolcev. Opazila sem, da so srednješolci govorili o prijateljstvu veliko bolj poglobljeno, pri odgovorih so si vzeli čas in se med seboj tudi dopolnjevali. Lahko sem dobila vtis, da jim njihov medsebojni odnos veliko pomeni.

RV 2: Kakšni so odnosi med mladimi znotraj stanovanjske skupine?

Ko jih povprašam o odnosih znotraj skupine, sem pri obeh naletela na nesoglasja. V prvi skupini so povedali, da se med seboj **razumejo, a ne čisto vsak z vsakim** (F3: »Js bom tko povedu. Js se tuki z usmi čist u redu razumem, okej mogoče iz dvema, iz eno se skor nikol ne razumem... se razumemo, sam ne vsi ...«). Tudi v drugi skupini so se strinjali, da je to odvisno, s kom se družijo. Moji sogovorniki so tisti, ki se med seboj dobro razumejo (S: »A vi ste tisti, ki se dobr razumete med sabo?«; D2: »Ja.«). Pri drugih pa jih motita **dvoličnost**, ki so jo izpostavili že pri vprašanju, kdo je za njih pravi prijatelj, in pa **nezrelo vedenje** (S: »Okej a pol je vse, kar vas moti pr drugih, to, da so dvolični ali še kej drugega?«; F: »Ja pač to pa to k so tut splošno neumni to.«; D1: »Se delajo norca iz sebe..«). Izpostavijo tudi, da jim je všeč, ker se pogovarjam le z njimi, saj bi v nasprotnem primeru prišlo do spora (F: »Ja, fajn je, k ni še unih tle.«; S: »Zakaj ne?«; D1: »Hmm, skregal bi se.«).

V obeh skupinah stanuje **dekle**, ki jim **ni najbolj všeč**. V prvi skupini je bilo to dekle zraven in se je večkrat pred izjavami sostanovalcev branila na neprimeren način (D1 (se brani): »Dej, a

*boš tiho, kreten!(kaže sredinca.). Povedo, da so zaradi nje večkrat česa obtoženi in da so morali zaradi nje tudi že **kazensko preživeti vikend** v stanovanjski skupini (F2: »Ful velikrat sam zarad nje (kaže na to dekle), pol nas pa vzgojitli obtožjo, k govorimo čez njo.«; F2: »Skoz smo sam mi krivi, ona pa nič!« ; F4: »Pol mormo pa zrd nje vikend ustat.«).*

Dobila sem občutek, da jim vikend doma zelo veliko pomeni, zato so se pripravljani do nekoga lepo vesti zgolj zato, da bodo lahko šli domov. Kljub vsemu pa jim to ne uspeva vedno, saj so to mladostniki, ki so zaradi motenj funkcije jaza lahko zelo agresivni in imajo majhen prag tolerance do drugega (Kiehn, 1997). To pa se kaže skozi neprimerno vedenje, ki mu sledi za njih najhujša kazen – odvzem vikenda. V drugi skupini povedo, da se vsi med seboj dobro razumejo, a kljub vsemu je vedno eno dekle v skupini, ki je ne marajo. Povedo, da je bilo v skupini dekle, ki je sicer ni več, a so imeli z njo večkrat težave. Opišejo mi nekaj situacij, zaradi katerih sta morala dva iz skupine na **sodišče**. (F:»Sodiše pač zarad tega, če je kar znorela, da je zdej ona aids dobila«). Zdaj je to dekle zamenjalo novo, ki pa jo ravno tako niso sprejeli medse zaradi **neprimernega vedenja** (F1: »Ma več imen, pa nam povedu, k niso vljudna ... Okej, vlačuga, to bi bil en izmed njih, spušča vetrove, kar neki se slač, res, ne zajbavam se«).

Glede na povedano ne moremo pričakovati, da bi se vsi mladostniki v skupini družili drug z drugim in oblikovali prijateljstva. Če se držim družinskega načela, tudi v sami družini večkrat prihaja do nesoglasij med sorojenci. Kew (1975 v Burke, 2004) pravi, da rivalstvo, ki se pojavi v obliki ljubosumja, zamer ali tekmovalnosti, ni nič novega. Prav tako pa bi lahko rekli za samo stanovanjsko skupino. Vsak mladostnik v sebi nosi svojo zgodbo, ki jo prinese s seboj v skupino.

Poleg tega pa si tudi vsak mladostnik po svoje izbira vrstnike, izbere pa si tistega do katerega čuti več simpatije (Zupančič in Svetina, 2004; Žlebnik, 1975).

Ob začetku mladostništva postanejo objekti posameznikove spolne navezanosti posamezniki istega spola, nato pa pride do spolne navezanosti na osebo različnega spola, ki pozneje prerase tudi v simpatijo (Horvat in Magajna, 1987; Žlebnik, 1975). Tudi moji sogovorniki se znotraj skupine družijo tako z dekletimi kot s fanti. V prvi skupini najstarejša od punc izpostavi, da se raje družijo s fanti kot z dekletimi, saj so ji **fantje bolj zanimivi** (D2: »Bl s fanti, so bl zanimivi, ne tuk s puncami ...«). Dobila sem tudi občutek, da ker je v skupini najstarejša, se v skupini mlajših dolgočasi (D2: »Jaa no, js se bl z mobitelam družm pa utrujam, pa moj najboljši prijatu je računalnik v tej skupini (smeh), jaa kua, če so same helene«; S: »Kaj pa pomen same helene?«; D2: »Jaa, da so kukr ene nune vsi«). Izpostavijo, da **puncam lahko več zaupaš**, po drugi strani pa se **morajo družiti s fanti**, ker so skupaj v skupini (D3: »Ja ne vem, puncu loh več poveš, sam po drug stran pa tut hitr naprej kej pove, /../ drgač pa se tut s fanti rada družm, noo, ubistvu, amm, se morm?!«). Spet mi je padel v ušesa glagol »morati«, kar sem razumela kot znak, da bi se drugače raje družili z istim spolom, a zaradi skupnega življenja nimajo druge izbire, kot da se družijo z vsemi. Harris (2007) pravi, da otroci okoli 12. leta raje oblikujejo družbe istospolnih vrstnikov, starost njihovih sogovorcev pa je ravno okoli teh let.

V drugi skupini pa so povedali, da ni razlike, ali se družijo s fanti ali z dekletimi. Fant doda, da je edini problem pri takem prijateljstvu ta, da eden od njiju goji nekaj več do drugega (»F: »Odvisn kako na to situacijo gledaš, pač odvisn, če ti je ta oseba všeč ker to zna ful zajebat use«). V drugi skupini je bil le en fant, zato je tudi povedal veliko več podrobnosti kot dekleta. Izrazil je, da se z nekaterimi ne družijo, ker imajo lastnosti, ki si jih ne želi imeti pri prijatelju –

izpostavi dvoličnost in sostanovalko. (F: »Ja, so tut v skupini eni k ne bi bli lih prva izbira prijatnou, k majo take lastnosti, k jh člouk ne bi želel met pr frendih, pač ja, to, da so dvolični, hinavci uglavnm«). To bi lahko povezala z literaturo Zupančič in Svetina (2004), ki menita, da če se fantje znajdejo v mešani skupini, tako izražajo več čustev kot v skupini fantov.

Punce pa nasprotno od prve skupine, a vseeno enako misleče kot najstarejše dekline iz prve skupine, povedo, da so **fantje boljša družba**, saj jim lahko več **zaupajo** (D3: »Učash so fantje bolš (dekleti se strinjata), k pač mn okol govorijo kej kukr kakšna punca k koj use sčveka okol«).

V obeh skupinah nimajo posebnih vlog, ki bi nakazovale, da je kdo nadrejen in kdo podrejen v skupini. Pri prvi skupini sem sicer dobila občutek, da sta glavna najstarejša od deklet in eden od fantov, saj sta največ govorila. Prek pogovora pa se je razjasnilo, da ne vedo točno, kdo bi bil vodja skupine (F2: »F3 misl, da je glavn, sam ni«; F4: »Ma Anže je taglavn«). Kljub vsemu pa naj bi največ besede imel najstarejši, torej dekline (D2: »Ma, ne, nimamo lih vlog, no, se pa vid pač. kdo je starejš pa to in ma tut več besede..«). V drugi skupini pa fant izpostavi eno od deklet, ki pa samo sebe ne dojema kot vodjo (F: »Ne vem no, D3 ma tko use pod kontrolo« D3: »Kua? (smeh) Ja, dej no«). Če se navežem na Papalia (2003), vrstniški odnosi bolj temeljijo na izbiri, zato si posameznik izbere tiste prijatelje, ki mu ustrezajo, po drugi strani pa je ta odnos bolj enakopraven. To pa se kaže v obeh skupinah, saj nimajo določenega vodje skupine.

Ko jih povprašam o **sprejetju novega člana** v skupino, mi v drugi skupini povedo, da je pomembno, da novi član **ni hinavec, je iskren**, se jim zaupa in tudi to, da pomaga, če ima kdo drug težave. Povedano lahko povežem s samim njihovim videnjem prijateljstva. Lastnosti, ki so jim pomembne pri prijateljih, so jim pomembne tudi pri novem članu. Fantom iz prve skupine pa je bolj **pomembna zunanost**, predvsem to, da je nova članica dekline in da je dobro videti. (F3: »Ja, odvisno kakšn spol je, če je baba, jo koj, ane, sam da je mačkica.«). To zadnje lahko povežem s samo puberteto, v kateri so mladostniki. To je obdobje biološke rasti, njihovi hormoni so na vrhuncu, tako da so takšne izjave od njih pričakovane. V obeh skupinah tudi nimajo krsta za nove člane.

Pri navezovanju stikov ob njihovem prihodu pa povedo, da nihče ni imel večjih problemov. V prvi skupini izpostavijo, da na začetku nobenega ravno ne marajo, a se pozneje to uredi, ko se malo bolj spoznajo. Navezovanje stikov pa po navadi pri njih poteka prek **igranja računalniških iger**. V drugi skupini pa so mnenja, da nihče ni imel težav s prihodom v skupino. Večji problem je sam začetek, da se **privadiš na bivanje** v stanovanjski skupini (D1: »Ja, ne tuk, da ne bi bil sprejet, sam se težko navadš, no, od začetka.«). Vsi so se že navadili bivanja, kljub temu pa pridejo trenutki, ko bi vsak šel najraje domov (F1: »... drgač je tko dost uredi, sam so pa te momenti, k bi sam šou domu.«).

RV3: Kako se spopadajo s konfliktnimi situacijami in vloga vzgojiteljev pri tem?

V prvi skupini se vsi strinjajo, da večkrat pride do preprirov in da prepire rešujejo s **pretepom** (F4: »Pa tepemo se pol, k se skregamo.«). Spet omenijo tudi že prej izpostavljeno dekline, da je preveč glasna, ona pa se znova odzove s kazanjem sredinca. Poudarijo tudi, da se po pretepu

pomenijo (F1: »Mau se stepemo, pol se pa pomenmo«), nekateri pa **oberejo taktiko ignoriranja** (D2: »Maa najbolj ignor ...«). Pri sporih vsakodnevno ukrepajo tudi vzgojitelji, včasih tako, da pokličejo policijo. Spori se začnejo zaradi **materialnih stvari**, stopnjujejo pa se do te mere, da grozijo drug drugemu celo s smrtjo (F2: *Ubit me je hotu, ker sm mu ugasnu računalnik in je pršu za mano s stolom v rokah in me je hotu s stolam, res«*). Ravno za to situacijo so tudi vzgojitelji klicali policijo. V drugi skupini so mnenja, da se prepirajo med seboj, a ne zaradi materialnih stvari, temveč zaradi **stvari, ki izginjajo, in pa hinavščine**, ki jo večkrat omenijo. Ravno tako prihaja do situacij, zaradi katerih morajo vzgojitelji poklicati policijo (F: »Ja, pol so kakšno umiril, k je kakšnim grozila, da jih bo ubila, neki je kao z nožam okol hodila.«). Njihov način reševanja konfliktov je z **grdimi besedami**, oziroma, če ne gre zlepa gre z grda, pri tem pa ne pride do pretepa, temveč do **vpitja** (»D2: »Ja, pač, prvo najprej lepo vprašam, ane, in če ne gre zlepa, pol gre zgrda.«; S: »In kako je zgrda?«; D1: »Ja, pol se ona pač začne dret, ane«). Izpostavijo tudi, da so se pred prihodom nove članice vsi dobro razumeli (F: »Ma, kje, dejansk, predn je ona pršla, smo bli pa res čist usi uredu, res štekal med sabo.«). Prepiri tudi ne vplivajo na njihova prijateljstva, med seboj so skregani za nekaj ur ali kakšen dan, da se vsak od njih malo umiri (F: »Ne vem no, mi med sabo smo skregan največ en dan, no, al pa dva, lih tuk, da se skuliramo.«). Pri tej skupini lahko opazim, da znajo konflikte reševati na bolj primeren način kot mlajši iz prve skupine. Predvsem jim več pomeni biti prijatelj kot pa zaradi prepira izgubiti prijateljstvo. Pri njih tudi ne prihaja do zbadanj ali norčevanj na račun drugega.

Zaradi situacij, do katerih prihaja v obeh skupinah, moramo upoštevati, da gre tukaj predvsem za mlade, ki so oškodovani na področju medosebnih odnosov, imajo pomanjkanje socialne in osebne identitete, posledično pa se ne znajo dobro soočiti s konflikti (Kiehn 1997; Tolar, 1991). Prav zato morajo ukrepati tudi vzgojitelji, ki morajo imeti dobre komunikacijske spretnosti, da obvladajo mlade, včasih pa vseeno pride do situacij, ko se morajo povezati z zunanjimi strokovnjaki in ustanovami, v tem primeru s policijo (Cvirn, 2005).

RV 4: Kako stanovanjska skupina vpliva na prijateljstva mladostnikov?

Obe skupini sta mnenja, da **pravila** zelo vplivajo na njihov prosti čas. Predvsem jih motijo učne ure in preveč dežurstva. Vseeno pa se strinjajo, da je dobro imeti učne ure, saj so tako **bolj uspešni** v šoli (F3: »Sam, če neb mela učnih, bi mela same bate v šol.«). V drugi skupini so jim učne ure podaljšali tudi zaradi slabših ocen, tako da imajo več prostega časa le ob sredah (F: »Ja, itak že na začetk leta nismo mel neki ful prostga cajta, poj so nam ga pa še zarad ocen skrajšal za uro pa pol, tko da zdej ga praktično nimamo, razn ob sredah.«).

Sogovorniki se strinjajo, da so zaradi bivanja v stanovanjski skupini **izgubili stare prijatelje**. V prvi skupini nekateri nimajo težav s tem, saj obiskujejo isto šolo. V drugi skupini pa dekleta pravijo, da so stike izgubile med drugim zato, ker tudi njihovi kolegi niso imeli časa za druženje (D1: »Ja, zato, ker sm čez teden tle in jh nč ne vidm, čez vikend pa recimo nimajo vsi časa.«). Fant pa izpostavi, da ni izgubil nobenega iz domačega kraja, ker ni bil z nobenim zelo povezan.

Kontakte vzdržujejo pretežno med **vikendi**, v prvi skupini tudi povedo, da tiste doma dojemajo kot **znance, in ne prijatelje** (D2: »Ja, js tistim osebn ne morm rečt prjatli, bl znanci /.../«). V drugi skupini so podobnega mnenja, omenijo še ohranjanje stikov prek telefona ali facebooka, fant pa vztraja, da je najbolje v živo, ker meni, da zgolj telefon ni dovolj.

Prva skupina me opozori, da je njihov **prosti čas vikend**. Takrat s prijatelji hodijo na kavo, pivo, pokadijo kakšen cigaret in grejo tudi žurat. Pri tem se najbolj razgovori najstarejše dekle (D2: »Ja, skoz hodmo skp vn, usedemo se na kavico pa pogovarjamo se, kaj smo delal čez dan /.../, potem kakšnga umes pržgeš, greš na sprehod.«). Drugi na to niso imeli nič za pripomniti. Morda lahko sklepam iz tega, da ker je punca najbližja starosti 18 let, tudi bolj spoznava zunanji svet, medtem ko mlajših to še ne zanima. V drugi skupini pa povedo, da v **prostem času** hodijo ven. Opozorijo me, da to **ne pomeni ponočevanja** (D3: »Hodmo vn, sam to ni mišljen, da ponočujemo pa to.«), ampak obisk kina ali pa grejo skupaj na kavo. Vse to največkrat delajo med vikendi.

Ko tema nanese na to, kako ocenjujejo pogled sovrstnikov nase, dobim različne odgovore. V prvi skupini se nekateri strinjajo, da jih vrstniki **doma gledajo drugače**, drugi ne. Nekateri pravijo, da na njih gledajo **še bolje kot prej** (F3: »Ja, name še boljš gledajo.«). Izpostavijo, da jih nekateri obravnavajo kot problematične, kot da **so kriminalci** (D2: »Vsak, k ne pozna SS, in zakaj misl da delaš največje probleme, in gledajo nate kot na enga kriminalca in js ne povem, da sm v SS /.../«), zato nekateri v šoli ne povedo, da so v stanovanjski skupini, drugi pa s tem nimajo težav (F1: »Ja, če mene vprašajo povem, men ni nč gadn.«). V drugi stanovanjski skupini pa menijo, da drugi na njih **ne gledajo drugače**, obstajajo pa **izjeme**, ki mislijo, da je to **poboljševalnica**, in zato na njih gledajo drugače (F: »Odvisn, kakšn vtis dobijo o tej skupini k eni misljo, da je to poboljševalnica, drgač drugi pa okej tko.«). Pogled sovrstnikov nase posamezniki ocenjujejo glede na pretekle izkušnje z vrstniki, po drugi strani pa tudi sama stanovanjska skupina pripomore k stigmatizaciji, saj je več mladih združenih na enem kraju in se vse negativne domneve prenesejo na vse člane (Krajncan, 2006). Morda je problem tudi v tem, da okolica ni dovolj seznanjena s tem, kaj stanovanjska skupina je in kakšen je njen namen. To opažam tudi sama, ko me sprašujejo o naslovu mojega dela in vsi potrebujejo dodatno razlago, kaj je stanovanjska skupina, saj sprva mislijo, da je to kot pravijo sogovorniki, neke vrste poboljševalnica.

Za lažjo ilustracijo sem oblikovala razpredelnico, kjer so navedene sklepne ugotovitve raziskovalnih vprašanj.

DOŽIVLJANJE POJMA PRIJATELSTVA

ODNOSI MED MLADIMI ZNOTRAJ SKUPINE

KONFLIKTNE SITUACIJE IN VZGOJITELJI

STANOVANJSKA SKUPINA IN MLADOSTNIKI

1. skupina

Odnos, kjer lahko drugemu zaupaš, ga imaš rad, oseba, ki ti pomaga v težavah (*»Pravi prijatu je, da se mata rada, da komu zaupaš, pa da ne lažeta drug drugmu.«*). Razlikovanje med prijateljem in pravim prijateljem (*»Ne, nis moj pravi prijatu, si sam prjatu.«*).

Razumejo se med seboj, a ne vsi z vsakim, izpostavijo kazenski vikend. (*»Se razumemo, sam ne vsi.«*). Morajo živeti skupaj (*»Pa skoz se mormo gledat, ane, je mal drgač, če z enmu živiš.«*). Druženje tako s fanti kot dekleti.

Konflikti zaradi materialnih stvari. Reševanje s pretepom, pogovor ali ignoriranje. Prisotno tudi norčevanje (*»Mau se stepemo, pol se pa pomenmo«*). Vzgojitelji, policija.

Zaradi pravil omejen prosti čas, izguba starih prijateljev, drugi jih gledajo drugače; tako + kot – (*»Ja, name še boljš gledajo.«*).

2. skupina

Prijatelj je pošten, ni hinavec, ima smisel za humor, vreden zaupanja. (*»Pravi prijatelj je ta, ki ti pomaga pri domači nalogi, pa da mu loh zaupaš, pa da se z njim mal hecaš, da je pošten pa da ni hinavc.«*).

Odvisno, s kom se družijo, izpostavijo dekletu → sodišče. Prisotno družinsko vzdušje. Druženje med spoloma (*»Tle jim bolj zaupam kukr pa v šoli, tuki so mi kot bratje in sestre.«*)

Spori zaradi hinavščine in izginjanja stvari. Reševanje je z grdimi besedami in vpitjem. (*»Ja, pač, prvo najprej lepo vprašam, ane, in če ne gre zlepa, pol gre zgrda.«*).

Učne ure, premalo prostega časa, težko vzdrževati stike (*»Če si v SS je mal težko z vsemi bit na vezi.«*). Nimajo občutka, da so drugačni, ker so v SS, obstajajo izjeme (*»Odvisn, kakšn vtis dobijo o tej skupini, k eni misljo, da je to poboljševalnica, drgač drugi pa ok.«*)

SKLEPNE ugotovitve

Odnos, ki temelji na zaupanju, prijateljstvu, ljubezni, poštenosti. Pomembna sta tudi humor in pomoč v težavah. Razlikovanje v pojmovanju prijateljstva.

Z nekaterimi se dobro razumejo, z drugimi manj. Skupino doživljajo kot bivanje, kjer morajo biti, drugi jo doživljajo kot družino. Vedenje, pogojeno tudi s tem, da grejo za vikend domov. Družijo se tako s fanti kot dekleti, nekateri zaradi sile razmer.

Konflikti zaradi materialnih stvari in hinavščine. Nekonstruktivno reševanje konfliktov, vsakodnevna pomoč vzgojiteljev, včasih tudi policije.

Na njihova prijateljstva vpliva SS s pravili. Posledično so izgubili tudi stare prijatelje. Na nekatere, vrstniki gledajo drugače, drugi nimajo težav.

IV. Sklep

Moji sogovorniki v stanovanjskih skupinah doživljajo prijateljstvo kot odnos, ki temelji na zaupanju, medsebojni pomoči in poštenosti. Pomembna sta jim smisel za humor in dejstvo, da imajo nekoga radi. V prvi skupini, kjer je samo osnovnošolska populacija, razlikujejo tudi med pojmom prijatelj in pravi prijatelj. Prijateljstva v skupini imajo, medtem, ko imajo od enega do dva prava prijatelja zunaj skupine. V drugi skupini srednješolcev imajo prijatelje tako znotraj kot zunaj skupine, a izpostavijo, da jih zaradi bivanja v stanovanjski skupini težje vzdržujejo.

Bivanje v skupini nekateri doživljajo kot vsiljeno, drugi kot družino. Pri osnovnošolcih sem dobila občutek, da jim je bivanje vsiljeno, saj so veliko uporabljali glagol »morati«, medtem, ko je druga skupina izpostavila, da drug drugega dojemajo kot brate in sestre. Med seboj se razumejo, a ne čisto vsi z vsakim, v obeh skupinah je dekle, ki jim ni najbolj všeč. Pri drugih jih najbolj motita dvoličnost in nezrelo vedenje. Vedenje je pogojeno tudi s kazenskim vikendom, saj si vsi želijo za konec tedna domov. Družijo se tako s fanti kot dekleti. Starejša dekleta so mnenja, da lahko fantom več zaupajo kot puncam, mlajša pa druženje s fanti doživljajo kot vsiljeno, in sicer zaradi sile razmer.

Na splošno so njihovi odnosi enakopravni, ni čutiti, da bi kdo v skupini bil nadrejen preostalim. Morda le tako, da imajo tisti, ki so starejši, tudi več besede. Vsakega novega člana sprejmejo v skupino, novi član pa mora imeti lastnosti, ki so jih opredelili že pri lastnostih prijateljstva.

S konfliktnimi situacijami se spopadajo na različne načine, največkrat jih rešujejo na nekonstruktiven način – s pretepom, ignoriranjem, vpitjem, neprimernimi besedami. Spori se začnejo zaradi materialnih stvari, neiskrenosti in izginjanja stvari. Vpitje se včasih stopnjuje tudi do groženj s smrtjo. V drugi skupini me opozorijo, da pri njih ne prihaja do preteпов. V pomoč pri prepirih so jim vzgojitelji, ki vsakodnevno ukrepajo, včasih tako, da pokličejo policijo.

Stanovanjska skupina vpliva na njihov prosti čas s pravili in učnimi urami. Čeprav nekateri izpostavijo, da so zaradi učnih ur boljši v šoli. Kljub vsemu pa so zaradi bivanja v skupini izgubili stare prijatelje, pretežno iz domačega kraja. Telefon in facebook nista dovolj za vzdrževanje stikov na daljavo. V stiku z drugimi so tako med vikendom, zato lahko sklepam, zakaj jim je vikend doma tako pomemben. Nekaterim se zdi, da imajo stigma, ker živijo v stanovanjski skupini, saj jih nekateri obravnavajo drugače od preostalih vrstnikov. Drugi s tem nimajo težav, nekateri pa so v očeh drugih še boljši kot prej.

Lahko zaključim, da so vrstniški odnosi mladih v stanovanjskih skupinah drugačni od odnosov preostalih vrstnikov. Na to vplivajo sobivanje z mladostniki, ki so se znašli na istem kraju in so med seboj vzpostavili boljše ali slabše odnose, stanovanjska skupina s pravili in posledično omejen prosti čas. Kljub temu so si prijatelje našli tako v skupini kot zunaj nje. Želijo si vzdrževati stike z vrstniki in prijatelji iz domačega kraja, a jim to večkrat ne uspe, saj tehnologija očitno ni zadosten pogoj za ohranjanje stikov na daljavo.

V. VIRI IN LITERATURA

Bergant, M. (1993). *Odraščanje – novi vzgoni in hrepenenja po vzornikih in po novih možnostih identifikacije*. *Sodobna pedagogika*, 1 (2), 13.

Braconnier, A. (2005). *Kako razumeti mladostnika, priročnik za starše otrok, starih od 10 do 25 let*. Tržič: Učila International.

Burke, P. (2004). *Brothers and sisters of disabled children*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Cvirn, N. (2005). *Analiza delovanja stanovanjske skupine*. Diplomaska naloga. Pedagoška fakulteta, Ljubljana.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1999). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, VŠSD.

Flaker, V. (1992). *Opis stanovanjskih skupin v Sloveniji (raziskovalno poročilo)*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, VŠSD.

Harris, J.R. (2007). *Otroka oblikujejo vrstniki*. Ljubljana: Orbis.

Hrovat, L. in Magajna, L. (1987). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: DZS.

Kapor Stanulović, N. (1988). *Na putu ka odraslosti*. Beograd: Zavod za udzbenike i nastavna sredstva.

Kiehn, E. (1997). *Socialnopedagoška oskrba otrok in mladostnikov v stanovanjskih skupinah*. Ljubljana: Samozaložba.

Klasinc, D. (1997). *Stanovanjske skupine za otroke in mladostnike z motnjami vedenja in osebnosti v Sloveniji*. Diplomaska naloga. Pedagoška fakulteta, Ljubljana.

Klemenčič, S. in Hlebec, V. (2007). *Fokusne skupine kot metoda presojanja in razvijanja kakovosti izobraževanja*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Kobal Grum, D. (2000). *Temeljni vidiki samopodobe*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Kobolt, A. in Jerebic, F. (2002). *O timskem delu v stanovanjski skupini*. *Socialna pedagogika*, 6 (4), 343 – 368.

Kompan Erzar, K. (2003). *Skrita moč družine*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Krajncan, M. (2006). *Na pragu novega doma: oddaja otrok v vzgojni zavod*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Papalia, D., Wendkos Olds, S., Duskin Feldman, R. (2003). *Otrokov svet: otrokov razvoj od spočetja do konca mladostništva*. Ljubljana: Educy.

Poljšak Škraban, O. (2002). *Vloga staršev in interakcij v družinskem sistemu pri oblikovanju identitete študentk socialne pedagogike*. Doktorsko delo. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Poljšak Škraban, O. (2004). *Obdobja adolescence in razvoj identitete, izbrane teme*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Skalar, V., Ravnikar, F., Horvat, J., Hvalec, B., Ivanuša, I., Tolar, J., Valenčič, J. in Kolenc, F.M. (1995). *Okvirni vzgojni program za delo v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah, mladinskih domovih in prevzgojnem domu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Smrtnik Vitulić, H. in Zupančič, M. (2009). *Osebnostna struktura v zgodnjem in srednjem mladostništvu, kot jo (samo)zaznavajo mladostniki, njihovi sošolci in mame*. Psihološka obzorja, 18 (1), 25 – 48.

Tolar, J. (1991). Delovanje Mladinskega doma "Tone Kozel" po prenovi. V F. Kolenc (ur.), *Drugačni otroci, drugačne metode* (str. 89 – 92). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

Vičič, A. (2002). *Psihološke karakteristike mladostnikov*. Trener ZKTS, 2 (3), 79 – 86.

Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno izobraževanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Zupančič, M. (2000). *Adolescenca – prehod med otroštvom in odraslostjo*. Panika, 5, 2 – 6.

Zupančič, M. (2004). *Opredelitev razvojnega obdobja in razvojne naloge v mladostništvu*. V L. Marjanovič Umek, in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija* (str. 511 – 524). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Zupančič, M. in Svetina, M. (2004). *Socialni razvoj v mladostništvu*. V L. Marjanovič Umek, in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija* (str. 589 – 611). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Židan, A. (1995). *Značilnosti adolescenčnega obdobja*. Teorija in praksa, 32 (3 – 4), 330 – 336.

Žlebnik, L. (1975). *Psihologija otroka in mladostnika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.